

Medlemmerne af Folketingets Europaudvalg
og deres stedfortrædere.

Journalnummer

400.C.2-0

EUK

16. december 2004

Til underretning for Folketingets Europaudvalg vedlægges Justitsministeriets grundnotat om forslag til Rådets rammeafgørelse om visse proceduremæssige rettigheder i straffesager i Den Europæiske Union, KOM(2004) 328.

Justitsministeriet

Civil- og Politiafdelingen

Dato
Kontor: Det Internationale Kontor
Sagsnr.: 2004-165-0618
Dok.: FST21476

Kære udenrigsminister.

Vedlagt sender jeg et forslag til Rådets rammeafgørelse om visse proceduremæssige rettigheder i straffesager i Den Europæiske Union tillige med et grundnotat om forslaget, idet jeg skal anmode om, at materialet oversendes til Folketingets Europaudvalg.

Materialet vil ligeledes blive oversendt til Folketingets Retsudvalg.

Med venlig hilsen

GRUNDNOTAT

om forslag til Rådets rammeafgørelse om visse proceduremæssige rettigheder i straffesager i Den Europæiske Union (KOM(2004)328)

1. Baggrund

På sit møde i december måned 1998 godkendte Det Europæiske Råd en handlingsplan udarbejdet af Rådet og Kommissionen med henblik på gennemførelse af Amsterdam-traktatens bestemmelser om et område med frihed, sikkerhed og retfærdighed. Et af formålene med planen er, at der gennem fælles handling inden for det politimæssige og strafferetlige samarbejde skal iværksættes en intensiveret indsats for bl.a. at forebygge og bekæmpe organiseret kriminalitet, navnlig terrorisme, menneskehandel, overgreb mod børn, ulovlig våbenhandel, korrupsion samt svig. Målet skal bl.a. nås gennem et tættere samarbejde mellem medlemslandenes politimyndigheder og de retlige myndigheder.

Det fremgår af handlingsplanen, at der inden to år efter Amsterdam-traktatens ikrafttræden bør iværksættes en proces med henblik på at forenkle procedurerne for gensidig anerkendelse af kendelser og domme i straffesager.

I forbindelse med Det Europæiske Råds møde i Tampere den 15.-16. oktober 1999 blev rammerne for det fremtidige arbejde med henblik på gensidig anerkendelse af kendelser og domme i straffesager fastlagt, jf. konklusionernes pkt. 33 og 37, der har følgende indhold:

”33. En øget gensidig anerkendelse af retsafgørelser og domme vil sammen med den nødvendige indbyrdes tilnærmelse af lovgivningen kunne lette samarbejdet mellem myndighederne og fremme den retlige beskyttelse af den enkeltes rettigheder. Det Europæiske Råd støtter derfor princippet om gensidig anerkendelse, der efter dets mening bør være hjørnestenen i det retlige samarbejde inden for EU på både det civilretlige og det strafferetlige område. Princippet bør gælde for såvel domme som andre afgørelser truffet af retlige myndigheder.”

”37. Det Europæiske Råd anmoder Rådet og Kommissionen om inden december 2000 at vedtage et program med foranstaltninger med henblik på gennemførelse af princippet om gensidig anerkendelse. I forbindelse med dette program bør der også sættes et arbejde i gang med hensyn til et europæisk

tvangsfuldbyrdelsesdokument og de aspekter af retsplejen, som det skønnes nødvendigt at vedtage fælles minimumsstandarder for, således at princippet om gensidig anerkendelse lettere kan gennemføres under overholdelse af medlemsstaternes grundlæggende retsprincipper.”

Rådet vedtog den 29. november 2000 i overensstemmelse med konklusionerne fra Det Europæiske Råds møde i Tampere et program for foranstaltninger med henblik på gennemførelse af princippet om gensidig anerkendelse af afgørelser i straffesager. I indledningen til programmet fastlægges følgende:

”Gensidig anerkendelse skal ikke kun gøre det muligt at styrke samarbejdet mellem medlemsstaterne, men også beskyttelsen af personers rettigheder.”

Det fremgår af artikel 6 i Traktaten om den Europæiske Union (TEU), at Unionen bygger på principperne om frihed, demokrati og respekt for menneskerettighederne og de grundlæggende frihedsrettigheder samt retsstatsprincippet, der alle er principper, som medlemslandene har til fælles.

I december 2000 underskrev Europa-Kommissionen, Rådet og Europa-Parlamentet i fællesskab Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder. EU's charter omfatter civile, politiske, økonomiske og sociale rettigheder, og sammenfatter medlemsstaternes fælles forfatningsmæssige traditioner og internationale forpligtelser.

Under henvisning hertil fremlagde Kommissionen den 20. februar 2003 en grøn bog om retssikkerhedsgarantier for mistænkte og tiltalte i straffesager i EU (KOM(2003)75).

En række EU-lande, herunder Danmark, afgav i efteråret 2003 skriftlige høringsvar til grøn bogen. Kommissionen afholdt endvidere i juni 2003 en offentlig høring om retssikkerhedsgarantier.

På denne baggrund har Kommissionen den 8. april 2004 fremlagt et forslag til Rådets rammeafgørelse om visse proceduremæssige rettigheder i straffesager i Den Europæiske Union (KOM(2004)328).

Det fremgår af Kommissionens begrundelse for forslaget, at rammeafgørelsen udgør en konkretisering af målsætningen om at øge beskyttelsen af individuelle rettigheder. Forslaget er fremsat med henblik på at øge alle mistænkte og anklagedes rettigheder generelt, idet et ensartet beskyttelsesniveau for mistænkte og anklagede i EU skal gøre det lettere at anvende princippet om gensidig anerkendelse. Det fremgår endvidere af

Kommissionens begrundelse, at forslaget ikke har til hensigt at duplikere de retssikkerhedsgarantier, der følger af Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, men snarere at fremme overholdelse af denne konvention ved at fastsætte fælles EU-standarder på området.

Kommissionen understreger, at forslaget til denne rammeafgørelse – der omhandler fem hovedområder – skal betragtes som et første skridt, idet Kommissionen forventer at fremsætte forslag om yderligere foranstaltninger til sikring af retssikkerhedsgarantier i de kommende år.

2. Forslagets indhold

Forslaget til rammeafgørelse om visse proceduremæssige rettigheder i straffesager i Den Europæiske Union er fremsat under henvisning til artikel 31, stk. 1, litra c (om sikring af forenelighed mellem medlemsstaternes gældende regler med henblik på at forbedre det retlige samarbejde i kriminalsager).

Forslaget har ifølge præamblen til formål at fastsætte nogle fælles minimumsstandarder for visse proceduremæssige rettigheder med henblik på at styrke den gensidige tillid mellem medlemsstaterne og derigennem styrke den gensidige anerkendelse af afgørelser truffet i en medlemsstat.

Forslaget indeholder bestemmelser om minimumsstandarder inden for fem hovedområder:

- Adgang til juridisk bistand (artikel 2-5)
- Adgang til tolkning og oversættelse (artikel 6-9)
- Beskyttelse af særligt udsatte grupper (artikel 10-11)
- Underretning til pårørende m.v. samt konsulær bistand (artikel 12-13)
- Skriftlig underretning af mistænkte og anklagede om deres rettigheder (artikel 14)

Herudover indeholder forslaget bestemmelser om rammeafgørelsens anvendelsesområde (artikel 1), om evaluering og overvågning af rammeafgørelsens effektivitet og gennemførelse (artikel 15-16 og 18) samt om rammeafgørelsens ikrafttræden (artikel 19). Endelig indeholder rammeafgørelsen en klausul, der skal forhindre forringelser i forhold til det nationale beskyttelsesniveau (artikel 17).

2.1. Anvendelsesområde

Artikel 1 fastlægger rammeafgørelsens anvendelsesområde.

Det fremgår af stk. 1, at de proceduremæssige rettigheder gælder i alle straffesager, herunder ankesager, der finder sted i Den Europæiske Union.

Endvidere fremgår det af stk. 2, at rettighederne gælder for den mistænkte fra det tidspunkt, hvor den pågældende af de kompetente myndigheder underrettes om mistanken, til der falder endelig dom.

2.2. Adgang til juridisk bistand

Efter artikel 2 har den mistænkte person ret til juridisk bistand, hvis vedkommende ønsker det. Det fremgår af bestemmelsen, at retten til juridisk bistand gælder under hele straffesagen og i hvert fald indtræder, før den mistænkte svarer på spørgsmål i forbindelse med anklagen.

Artikel 3 pålægger medlemsstaterne at sikre, at der kan tilbydes juridisk bistand til visse nærmere opregnede mistænkte, der har et særligt behov herfor enten på grund af sagens karakter eller den mistænktes personlige forhold.

De personer, som medlemsstaterne er særligt forpligtede til at tilbyde juridisk bistand, er mistænkte, der varetægtsfængsles forud for retssagen, mistænkte, der formelt anklages for at have begået en kriminel handling, der indebærer en kompleks faktisk og retlig situation eller som sanktioneres med en hård straf, herunder hvis anklagen omfatter forhold med en strafferamme på mere end 1 års fængsel, mistænkte, der begæres udleveret, mistænkte, der er mindreårige og mistænkte, der på grund af alder, mentale, fysiske eller følelsesmæssige tilstand forekommer ikke at være i stand til at forstå eller følge indholdet eller betydningen af retsforhandlingerne.

Artikel 4 fastlægger medlemsstaternes pligt til at sikre en effektiv juridisk bistand.

Det følger af stk. 1, at alene advokater (som defineret i artikel 1, stk. 2, litra a, i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 98/5 af 16. februar 1998 om lettelse af adgangen til varig udøvelse af advokaterhvervet i en anden medlemsstat end den, hvor beskikkelsen er opnået) kan udøve den juridiske bistand.

Endvidere følger det af stk. 2, at medlemsstaterne skal sørge for, at der kan stilles en anden advokat til rådighed, hvis den givne juridiske bistand ikke findes at være effektiv.

Artikel 5 regulerer retten til gratis juridisk bistand.

Det følger af stk. 1, at medlemsstaterne – i de tilfælde, hvor der er en forpligtelse til at tilbyde juridisk bistand, jf. artikel 3 – som udgangspunkt skal bære omkostningerne ved den juridiske bistand helt eller delvist, hvis omkostningerne vil kunne medføre en urimelig økonomisk byrde for den mistænkte eller dennes pårørende. Efter stk. 2 kan medlemsstaterne dog efterfølgende få alle eller dele af omkostningerne dækket, hvis den mistænkte persons midler sætter vedkommende i stand til at yde et sådant økonomisk bidrag.

2.3. Adgang til tolkning og oversættelse

Artikel 6 regulerer retten til gratis tolkning.

Det fremgår af stk. 1, at en mistænkt person, som ikke forstår det sprog, der benyttes under retsforhandlingerne, skal tilbydes gratis tolkning. Den mistænkte skal endvidere om nødvendigt tilbydes gratis tolkning af den juridiske bistand under hele straffesagen, jf. stk. 2. Retten til gratis tolkning gælder også for personer med hørelidelser eller taleproblemer, jf. stk. 3.

Artikel 7, stk. 1, fastslår, at en mistænkt person, som ikke forstår det sprog, der benyttes i retsforhandlingerne, skal tilbydes gratis oversættelse af relevante dokumenter. Beslutningen om, hvilke dokumenter, der behøver oversættelse, træffes af de kompetente myndigheder, idet den mistænkte advokat dog kan anmode om oversættelse af yderligere dokumenter, jf. artikel 7, stk. 2.

Artikel 8 og 9 regulerer oversættelsens og tolkningens nøjagtighed og kontrol heraf.

Det følger således af artikel 8, at medlemsstaterne skal sikre, at de oversættere og tolke, der anvendes, er tilstrækkeligt kvalificerede, og at der skal findes en ordning, så der kan stilles en anden oversætter eller tolk til rådighed, hvis oversættelsen eller tolkningen skønnes ikke at være nøjagtig. Med henblik på at sikre kvalitetskontrol med tolkningens nøjagtighed skal de retsforhandlinger, der foretages under anvendelse af tolk, optages på bånd eller video, jf. artikel 9. Hvis der opstår stridsspørgsmål, skal en afskrift af optagelsen stilles til rådighed for en hvilken som helst af parterne. Afskriften må alene benyttes til at kontrollere tolkningens nøjagtighed.

2.4. Beskyttelse af særligt udsatte grupper

Artikel 10, stk. 1, fastslår, at en mistænkt person, der ikke kan forstå eller følge indholdet eller betydningen af retsforhandlingerne på grund af sin

alder, mentale, fysiske eller følelsesmæssige tilstand, skal have særlig opmærksomhed, således at der sikres en retfærdig rettergang.

De kompetente myndigheder skal overveje og skriftligt nedfælde behovet for særlig opmærksomhed under retsforhandlingerne, så snart der er noget tegn på, at den mistænkte er omfattet af artikel 10, stk. 1, jf. artikel 10, stk. 2. Endvidere skal medlemsstaterne sikre, at ethvert skridt, der tages som en konsekvens af retten til særlig opmærksomhed, nedfældes skriftligt.

I artikel 11 fastlægges rettighederne for de mistænkte, der har ret til særlig opmærksomhed.

Det fremgår af stk. 1, at der skal foretages en lyd- eller videooptagelse af alle forhør af sådanne mistænkte, samt at en afskrift af optagelsen skal tilbydes en hvilken som helst af parterne, hvis der opstår stridsspørgsmål.

Ifølge stk. 2 skal der tilbydes lægehjælp, når det er nødvendigt.

Endelig fremgår det af stk. 3, at retten til særlig opmærksomhed efter omstændighederne kan omfatte retten til at have en tredjemand til stede under ethvert forhør, der foretages af politiet eller retslige myndigheder.

2.5. Underretning til pårørende m.v. samt konsulær bistand

Artikel 12 regulerer retten til at få pårørende m.v. underrettet om varetægtsfængsling.

Det fremgår af stk. 1, at en mistænkt, der er varetægtsfængslet, har ret til at få sin familie, personer, der sidestilles med familiemedlemmer, eller sin arbejdsgiver underrettet om tilbageholdelsen så hurtigt som muligt. De pågældende personer kan kontaktes af de kompetente myndigheder under anvendelse af passende mekanismer, herunder konsulære myndigheder, hvis den varetægtsfængslede er statsborger i en anden stat og udtrykker ønske herom, jf. stk. 2.

Artikel 13 regulerer den tilbageholdtes ret til kontakt med konsulære myndigheder.

Det fremgår af stk. 1, at den tilbageholdte har ret til at få underrettet de konsulære myndigheder i sin hjemstat om tilbageholdelse så hurtigt som muligt samt ret til at tage kontakt til de konsulære myndigheder, hvis pågældende udtrykker ønske herom.

Endvidere fremgår det af stk. 2, at en tilbageholdt, der ikke ønsker bistand fra sin hjemstats konsulære myndigheder, som alternativ skal tilbydes bistand fra en anerkendt international organisation.

Endelig fremgår det af stk. 3, at en person, der ikke er statsborger, men har et længerevarende ophold i et EU-land, har ret til at få bistand fra dette EU-lands konsulære myndigheder på samme grundlag som dets egne statsborgere, hvis den pågældende person har god grund til ikke at ønske bistand fra de konsulære myndigheder i det land, hvor han er statsborger.

2.6. Skriftlig underretning af mistænkte og anklagede om deres rettigheder

Artikel 14 regulerer medlemsstaternes pligt til at sikre, at mistænkte personer underrettes skriftligt om deres rettigheder.

Efter stk. 1 skal alle mistænkte personer underrettes skriftligt om de proceduremæssige rettigheder, der er umiddelbart relevante for dem. Underretningen skal som minimum omfatte de rettigheder, der er fastsat i rammeafgørelsen.

Stk. 2 pålægger medlemsstaterne at sikre, at der udarbejdes en standardoversættelse af den skriftlige underretning på alle officielle EU-sprog. For at sikre ensartethed i medlemsstaten bør oversættelsen foretages centralt i hver enkelt stat.

Standardoversættelsen på de officielle EU-sprog skal opbevares på alle politistationer, således at arresterede personer kan få udleveret en kopi på et sprog, som den pågældende forstår, jf. stk. 3.

Det fremgår af stk. 4, at den skriftlige underretning om en mistænkt persons rettigheder i hvert enkelt tilfælde skal udarbejdes i to eksemplarer, der begge underskrives af både de retshåndhavende myndigheder og den mistænkte, hvis pågældende er villig dertil. Underskrifterne tjener som bevis for, at underretningen har været tilbudt, udleveret og accepteret. Det ene underskrevne eksemplar beholdes af de retshåndhavende myndigheder og det andet underskrevne eksemplar beholdes af den mistænkte. Der bør indføjes en note i myndighedernes protokol om, at den skriftlige underretning om rettigheder er blevet tilbudt, og om hvorvidt den mistænkte har været villig til at underskrive den eller ej.

2.7. Evaluering og overvågning af rammeafgørelsens effektivitet og gennemførelse

Det følger af artikel 15, stk. 2, og artikel 16, stk. 2, at rammeafgørelsens effektivitet jævnlige skal evalueres og overvåges under tilsyn af Kommissionen. Om evalueringerne afgives beretninger, der kan offentliggøres.

Med henblik på at gennemføre evaluering og overvågning pålægger artikel 15, stk. 1, og artikel 16, stk. 1, medlemsstaterne at indsamle og tilgængeliggøre data, herunder bl.a. statistikker om anvendelse af juridisk og konsular bistand, tolkning og oversættelse.

2.8. Klausul mod forringelse af rettigheder

Artikel 17 indeholder en klausul, der skal forhindre forringelse af de nationale rettighedsniveauer. Det fremgår af bestemmelsen, at rammeafgørelsen ikke indebærer en begrænsning af eller fravigelse fra nogen af de rettigheder eller proceduremæssige garantier, som kan sikres i henhold til lovgivningen i de enkelte medlemsstater, og som yder et højere beskyttelsesniveau.

2.9. Gennemførelse og ikrafttræden

Artikel 18 fastlægger kravene til medlemsstaternes gennemførelse af rammeafgørelsen, mens artikel 19 indeholder en bestemmelse om rammeafgørelsens ikrafttræden.

3. Gældende dansk ret

3.1. Den Europæiske Menneskerettighedskonvention

Danmark har den 31. marts 1953 ratificeret Den Europæiske Menneskerettighedskonvention og er således folkeretligt forpligtet til at overholde konventionen. Konventionen med tilhørende protokoller er endvidere ved lov nr. 285 af 29. april 1992 med senere ændringer gjort til en del af gældende dansk ret (jf. nu lovbekendtgørelse nr. 750 af 19. oktober 1998). Denne nationale inkorporering ændrer dog ikke ved de bestående folkeretlige forpligtelser.

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention indeholder bl.a. bestemmelser om anklagedes ret til underretning om en sigtelse, om ret til forsvarerbistand, herunder i visse tilfælde uden betaling, samt i visse tilfælde ret til vederlagsfri tolkning.

Den centrale bestemmelse om retten til en retfærdig rettergang i konventionens artikel 6 har følgende ordlyd i den danske oversættelse:

”*Stk. 1.* Enhver har ret til en retfærdig og offentlig rettergang inden for en rimelig frist for en uafhængig og upartisk domstol, der er oprettet ved lov, når der skal træffes afgørelse enten i en strid om hans borgerlige rettigheder og forpligtelser eller angående en mod ham rettet anklage for en forbrydelse. Dommen skal afsiges i et offentligt møde, men pressen og offentligheden kan udelukkes helt eller delvis fra retsforhandlingerne af hensyn til sædeligheden, den offentlige orden eller den nationale sikkerhed i et demokratisk samfund, når det kræves af hensyn til mindreårige eller til beskyttelse af parternes privatliv, eller under særlige omstændigheder i det efter rettens mening strengt nødvendige omfang, når offentlighed ville skade retfærdighedens interesser.

Stk. 2. Enhver, der anklages for en lovovertrædelse, skal anses for uskyldig, indtil hans skyld er bevist i overensstemmelse med loven.

Stk. 3. Enhver, der er anklaget for en lovovertrædelse, skal mindst have ret til følgende:

- a) at blive underrettet snarest muligt, udførligt og på et sprog, som han forstår, om indholdet af og årsagen til den sigtelse, der er rejst mod ham;
- b) at få tilstrækkelig tid og lejlighed til at forberede sit svar;
- c) at forsvare sig personligt eller ved bistand af en forsvarer, som han selv har valgt, og, hvis han ikke har tilstrækkelige midler til at betale for juridisk bistand, at modtage den uden betaling, når dette kræves i retfærdighedens interesse;
- d) at afhøre eller lade afhøre imod ham førte vidner og at få vidner for ham tilsagt og afhørt på samme betingelser som vidner, der føres imod ham;
- e) at få vederlagsfri bistand af en tolk, hvis han ikke forstår eller taler det sprog, der anvendes i retten.”

Udover Den Europæiske Menneskerettighedskonvention har navnlig retsplejeloven betydning for de forhold, der er omfattet af rammeafgørelsen. Retsplejelovens regler er i vidt omfang suppleret af administrative regler. I det følgende gennemgås de relevante regler i navnlig retsplejeloven og administrative forskrifter.

3.2. Adgang til juridisk bistand

Retsplejeloven indeholder i kapitel 66 (§§ 729-741) bestemmelser om sigtede og hans forsvar.

Det følger af retsplejelovens § 730, stk. 1, at sigtede er berettiget til at vælge en forsvarer. Er sigtede under 18 år, og har den pågældende ikke indgået ægteskab, tilkommer valget forældremyndighedens indehaver, som er berettiget til at optræde på sigtedes vegne.

I visse sager, hvor sigtede ikke selv har valgt en forsvarer, vil der i stedet blive beskikket en offentlig forsvarer. Retsplejelovens § 731 regulerer således, hvornår der skal beskikkes en forsvarer for sigtede (obligatorisk forsvar), og retsplejelovens § 732 regulerer, hvornår der i øvrigt kan beskikkes en forsvarer for sigtede/tiltalte (fakultativt forsvar). Bestemmelserne har følgende ordlyd:

”§ 731. Offentlig forsvarer bliver, for så vidt sigtede ikke selv har valgt en forsvarer, eller den valgte forsvarer udebliver, at beskikke,

- a) når sigtede fremstilles for retten med henblik på varetægtsfængsling eller opretholdelse af anholdelsen,
- b) når der, forinden tiltale er rejst, skal afhøres vidner, eller besigtigelse skal ske eller syn eller skøn afgives til brug under domsforhandling, dog at retshandlingen ej bliver at udsætte efter forsvarers tilstedekomst, når det må befrygtes, at beviset derved ville spildes,
- c) når der er spørgsmål om beslaglæggelse af en formue eller en del af denne, jf. § 802, stk. 3.
- d) når tiltale er rejst i sager, der skal behandles under medvirken af domsmænd,
- e) når tiltale er rejst i sager, i hvilke der bliver spørgsmål om højere straf end bøde,
- f) når der i anledning af indankning eller begæring om genoptagelse af en sag eller undtagelsesvis i anledning af kære, jf. § 972, stk. 2, skal finde mundtlig forhandling sted for retten,
- g) når vidners eller syns- eller skønsmænds beedigede forklaring begæres til brug under en i udlandet indledet straffesag,
- h) i alle tilfælde, hvor retten i medfør af § 29, stk. 1, og stk. 3, nr. 3, beslutter, at afhøring af sigtede skal foregå for lukkede døre,
- i) når sager, hvor der er spørgsmål om fængselsstraf, fremmes i medfør af § 847, stk. 3, nr. 4.

Stk. 2. I det under litra e nævnte tilfælde og i det i § 922, stk. 4, nævnte tilfælde bliver offentlig forsvarer kun at beskikke, når den sigtede (eller hans værge) begærer det. Herom skal der gives sigtede lejlighed til at udtale sig.

§ 732. I andre tilfælde end de i § 731 nævnte kan der, såvel før som efter at tiltale er rejst, beskikkes sigtede offentlig forsvarer, når retten efter sagens beskaffenhed, sigtedes person eller

omstændighederne i øvrigt anser det for ønskeligt og sigtede ikke selv har skaffet sig bistand af en forsvarer.

Stk. 2. Begæring om beskikkelse af en offentlig forsvarer kan fremsættes såvel af sigtede som af politiet. Justitsministeren fastsætter regler om vejledning af sigtede om adgangen til at begære en forsvarer beskikket. Det skal af politirapporten fremgå, at den sigtede har modtaget behørig vejledning. Politiet drager omsorg for, at spørgsmålet indbringes for retten.

Stk. 3. Beslutninger, hvorefter forsvarer skal beskikkes, kan ikke påklages for højere ret. Imod beslutninger, hvorved beskikkelse af forsvarer nægtes, kan kære til højere ret finde sted.”

Med hjemmel i retsplejelovens § 732, stk. 2, 2. pkt., har Justitsministeriet i bekendtgørelse nr. 467 af 26. september 1978 fastlagt nærmere regler om vejledning af sigtede om adgangen til at begære en forsvarer beskikket.

Det fremgår bl.a. af bekendtgørelsen, at politiet, når sigtelsen vedrører en lovovertrædelse, som efter loven kan medføre højere straf end bøde (med undtagelse af færdselsforseelser), vejleder sigtede om adgangen til at begære en offentlig forsvarer beskikket. Det fremgår endvidere af bekendtgørelsen, at vejledningen skal gives samtidig med, at sigtede gøres bekendt med, at han ikke er forpligtet til at udtale sig, dvs. inden afhøringen påbegyndes, jf. retsplejelovens § 752, stk. 1, hvorefter en sigtet skal gøres udtrykkeligt bekendt med sigtelsen og med, at han ikke er forpligtet til at udtale sig, inden politiet afhører pågældende.

Justitsministeriet har endvidere udsendt cirkulæreskrivelse nr. 12154 af 12. juni 2001 om underretning til pårørende eller andre om en anholdelse, om anholdtes lejlighed til at kontakte en advokat og om anholdtes adgang til at få tilkaldt lægelig bistand.

Det fremgår bl.a. af cirkulæreskrivelsen, at politiet uden ugrundet ophold skal give anholdte lejlighed til at kontakte en advokat, der opfylder betingelserne for at kunne virke som forsvarer i sagen, jf. retsplejelovens kapitel 66.

Der findes ikke i dansk ret særlige regler om forsvarerbeskikkelse til unge mellem 15 og 18 år. Derimod indeholder retsplejelovens § 821 e en bestemmelse om, at der under visse nærmere angivne omstændigheder efter anmodning fra forældremyndighedens indehaver eller fra politiet kan beskikkes en advokat for en person under 15 år.

Juridisk bistand til personer, der i udlandet er sigtet, tiltalt eller dømt for en strafbar handling, og som begæres udleveret fra Danmark med hen-

blik på enten straffuldbyrdelse eller strafforfølgning, er reguleret i henholdsvis udleveringsloven (lovbekendtgørelse nr. 110 af 18. februar 1998 om udlevering af lovovertrædere som ændret ved lov nr. 280 af 25. april 2001, lov nr. 378 af 6. juni 2002, lov nr. 433 af 10. juni 2003 og lov nr. 1160 af 19. december 2003) og den nordiske udleveringslov (lov nr. 27 af 3. februar 1960 om udlevering af lovovertrædere til Finland, Island, Norge og Sverige, som ændret ved lov nr. 251 af 12. juni 1975, lov nr. 433 af 31. maj 2000, lov nr. 378 af 6. juni 2002 og lov nr. 433 af 10. juni 2003).

Det følger af udleveringslovens § 14, stk. 1, samt § 18b, stk. 3, jf. § 14, stk. 1, at der skal beskikkes en forsvarer for den, som søges udleveret, medmindre den pågældende selv vælger en forsvarer, når politiet iværksætter den undersøgelse, der er nødvendig for at afgøre om betingelserne for udlevering er opfyldt. Bestemmelserne i retsplejelovens kapitel 66 om beskikkelse og valg af forsvarer finder i øvrigt tilsvarende anvendelse i sådanne sager.

Ligeledes følger det af den nordiske udleveringslovs § 12, stk. 1, at de i retsplejelovens kapitel 66 indeholdte regler om beskikkelse og valg af forsvarer tilsvarende finder anvendelse i sager om udlevering. Offentlig forsvarer skal dog altid beskikkes, når den, der begæres udleveret, fremsætter ønske herom.

Spørgsmålet om, hvem der kan møde som forsvarer, er ligeledes reguleret i retsplejelovens kapitel 66. Af særlig betydning i denne sammenhæng er bestemmelserne i retsplejelovens §§ 730, stk. 2, og 733, stk. 1. Retsplejelovens § 730, stk. 2, regulerer, hvem den sigtede selv kan vælge som forsvarer. Hvorimod retsplejelovens § 733, stk. 1, regulerer, hvem der kan beskikkes som forsvarer for den sigtede.

Det følger af retsplejelovens § 730, stk. 2, at der som udgangspunkt kun kan vælges en forsvarer blandt de advokater, der er berettiget til at møde for vedkommende ret eller blandt de personer, der særligt er beskikket af justitsministeren som offentlige forsvarere ved vedkommende ret. Retten kan dog, når det under hensyn til sagens karakter og øvrige omstændigheder findes forsvarligt, tillade, at der som forsvarer vælges en advokat fra et andet nordisk land. Endvidere kan retten undtagelsesvis tilstede, at andre uberygtede personer over 18 år benyttes som forsvarere.

For så vidt angår de beskikkede forsvarere følger det af retsplejelovens § 733, at justitsministeren efter overenskomst antager et passende antal af de til møde for vedkommende domstol berettigede advokater eller, om fornødent, andre dertil egnede personer til at beskikkes som offentlige forsvarere. I påtrængende tilfælde kan også en advokat, der ikke er antaget af justitsministeren, men dog berettiget til at møde for vedkommende ret, beskikkes til forsvarer. Efter sigtedes begæring kan endvidere en ad-

vokat, der ikke er antaget af justitsministeren, beskikkes til forsvarer, for så vidt han er mødeberettiget for den pågældende ret og er villig til at lade sig beskikke.

Bestemmelserne indebærer, at der som udgangspunkt kun kan vælges eller beskikkes forsvarere blandt advokater, der har den fornødne møderet. Undtagelsesvist kan der dog vælges og beskikkes andre (egnede) personer.

Betingelserne for at opnå beskikkelse som advokat og advokaternes møderet for domstolene er henholdsvis reguleret i retsplejelovent kapitel 12 (§§ 119-130) og 13 (§§ 131-136).

Retsplejelovent indeholder endvidere bestemmelser om konkret afvisning af henholdsvis valgt og beskikket forsvarer, herunder bestemmelser om tilbagekaldelse af beskikkelse i forsvarers interesse.

Således fremgår det af retsplejelovent § 733, stk. 2, og § 736, stk. 2, at retten ved kendelse kan nægte at beskikke den advokat, som sigtede ønsker som forsvarer eller tilbagekalde en allerede meddelt beskikkelse, hvis forsvarers medvirken ud fra retsplejemæssige hensyn til sagens behørig fremme, herunder særligt hensynet til medsigtedes tarv, ikke kan anses for forsvarlig, eller der er påviselig risiko for, at advokaten vil hindre eller modvirke sagens opklaring. Under tilsvarende betingelser kan retten på ethvert tidspunkt under sagen ved kendelse afvise en valgt forsvarer, jf. retsplejelovent § 730, stk. 3. Der skal i så fald på begæring beskikkes sigtede en offentlig forsvarer.

Endvidere følger det af retsplejelovent § 736, stk. 1, at beskikkelsen kan tilbagekaldes, når det findes nødvendigt i forsvarers interesse, samt, for så vidt sagen derved ikke forhales, efter begæring af sigtede, når han har truffet overenskomst om forsvarers udførelse uden udgift for det offentlige.

Retsplejelovent kapitel 66 indeholder herudover en række bestemmelser om forsvarers inhabilitet i konkrete sager, jf. retsplejelovent §§ 730, stk. 4, og 734.

For så vidt angår spørgsmålet om omkostningerne ved den juridiske bistand fremgår det af retsplejelovent § 741, stk. 1, at den offentlige forsvarer modtager vederlag fra statskassen. Vederlag til en valgt forsvarer vedkommer derimod som udgangspunkt ikke det offentlige, jf. retsplejelovent § 1007, stk. 2, 1. pkt., 1. led. Retten kan dog undtagelsesvist, når det efter sagens særlige omstændigheder findes rimeligt, at sigtede har valgt den pågældende til forsvarer, hos det offentlige tilkende denne et

beløb, der ikke kan overstige, hvad der i sagen ville være blevet tilkendt en beskikket forsvarer, jf. § 1007, stk. 2, 1. pkt., 2. led.

Retsplejelovens kapitel 91 (§§ 1007-1014a) regulerer i øvrigt generelt spørgsmålet om sagsomkostninger, herunder i hvilket omfang, den sigtede efterfølgende skal dække disse. Således fremgår det af retsplejelovens § 1007, stk. 1, at det offentlige, i straffesager, som forfølges af en offentlig myndighed, udreder omkostningerne ved sagens behandling og straffens fuldbyrdelse med forbehold af ret til at få dem erstattet efter de øvrige regler i retsplejelovens kapitel 91.

For så vidt angår spørgsmålet om, i hvilket omfang den sigtede har pligt til at erstatte det offentlige sagsomkostninger, herunder udgifter til forsvaret, har navnlig bestemmelserne i retsplejelovens §§ 1008, stk. 1-4, og 1010, stk. 1, betydning.

Udgangspunktet efter disse bestemmelser er, at den sigtede skal betale sagens omkostninger, herunder omkostningerne til forsvarerbistand, hvis han findes skyldig. Frifindes han derimod, skal han som udgangspunkt ikke erstatte det offentlige de omkostninger, som sagen har medført, herunder omkostningerne til beskikket forsvarer.

Udgifter, herunder til forsvarerbistand, der er foranlediget af, at den tiltalte selv har anket, kæret eller begæret en sag genoptaget, dækkes endvidere af tiltalte, hvis det pågældende skridt ikke har ført til en forandring til hans fordel. Har anklagemyndigheden derimod anket, kæret eller begæret sagen genoptaget, skal tiltalte alene dække sagens omkostninger, hvis den nye behandling af sagen har medført et mere ugunstigt resultat for ham.

Omkostninger, som er forårsagede ved andres fejl eller forsømmelser, skal som udgangspunkt ikke dækkes af den domfældte. Herudover har retten generelt mulighed for i dommen at begrænse omkostningsansvaret, når den finder, at dette ellers ville komme til at stå i åbenbart misforhold til domfældtes skyld og vilkår.

Retsplejelovens bestemmelser om sagsomkostninger suppleres af straf fuldbyrdelseslovens kapitel 16 og særligt bekendtgørelse nr. 394 af 17. maj 2001 om opkrævning og inddrivelse m.v. af bøder, konfiskationsbeløb og sagsomkostninger samt den administrative behandling af sager om eftergivelse af bøder og konfiskationsbeløb (bødebekendtgørelsen), der bl.a. regulerer spørgsmål om opkrævning af sagsomkostninger, henstand med betaling og afdragsvis betaling af sagsomkostninger samt inddrivelse af sagsomkostninger. Der er ikke hjemmel til at eftergive sagsomkostninger, men derimod mulighed for at afskrive disse som uerholdelige, navnlig på grund af skyldnerens økonomiske forhold. Afskrivning

af sagsomkostninger som uerholdelige indebærer, at betalingspligten fortsat består, men der indtil videre ikke foretages mere for at inddrive sagsomkostningerne.

Til brug for behandlingen af sager om opkrævning, inddrivelse m.v. af bl.a. sagsomkostninger har Justitsministeriet (Direktoratet for Kriminalforsorgen) udsendt en vejledning nr. 11 af 5. februar 2003 om opkrævning og inddrivelse m.v. af bøder, konfiskationsbeløb og sagsomkostninger samt eftergivelse af bøder og konfiskationsbeløb (bødevejledningen), der bl.a. indeholder et afsnit om vurdering af skyldnerens betalingsevne, herunder betydningen af at skyldneren har daglig fælles hushold med andre.

Udgifter til beskikket forsvarer for personer, der begæres udleveret, afholdes af det offentlige, medmindre retten under særlige omstændigheder bestemmer, at de skal betales af den, som søges udleveret, jf. udleveringsloven § 14, stk. 2, og § 18b, stk. 3, jf. § 14, stk. 2, samt den nordiske udleveringslovs § 12, stk. 2.

3.3. Adgang til tolkning og oversættelse

Regler om tolkning i retssager findes i retsplejelovens § 149.

Det fremgår af bestemmelsens stk. 1, at retssproget er dansk, og at afhøring af personer, der ikke er det danske sprog mægtig, så vidt muligt skal ske ved hjælp af en translatør. Hvis retten mener, at den har fornødent kendskab til det fremmede sprog, kan tilkaldelse af tolk dog undlades i straffesager uden for domsforhandling for landsret.

Endvidere fremgår det af bestemmelsens stk. 5, at forhandling med og afhøring af døve og svært hørehæmmede så vidt muligt skal foregå ved hjælp af en uddannet tolk. Forhandling med og afhøring af øvrige hørehæmmede og døvblevne skal efter begæring fra vedkommende så vidt muligt foregå ved hjælp af en uddannet tolk. For så vidt angår stumme kan afhøring eller forhandling foregå ved skriftlige spørgsmål og svar eller efter begæring så vidt muligt ved hjælp af en tolk. Den døve, hørehæmmede, døvblevne eller stumme har endvidere adgang til at lade sig bistå af en døvekonsulent, tunghørekonsulent eller lignende under retsmøder.

Retsplejelovens § 149 indeholder herudover bestemmelser om oversættelse til dansk af dokumenter affattet på et fremmed sprog, jf. stk. 2, særlige regler for nordiske statsborgere om oversættelse af dokumenter mellem dansk og de øvrige nordiske sprog, jf. stk. 3, samt regler om afholdelse af udgifter til tolkning, jf. stk. 4.

Endelig indeholder retsplejelovens § 149, stk. 6, regler om tolkes og tegnsprogkyndiges inhabilitet svarende til reglerne for dommeres inhabilitet i retsplejelovens §§ 60-61 samt i øvrigt en generel bestemmelse om, at de regler, der gælder for vidner tilsvarende finder anvendelse på tolke og tegnsprogkyndige med de lempelser, der følger af forholdets natur, og for så vidt ikke andet særlig er foreskrevet.

Retsplejeloven indeholder ikke herudover bestemmelser om tolkning og oversættelse. Det er dog et almindeligt princip i retsplejen, at en person, der ikke taler dansk, skal tilbydes den fornødne assistance.

Generelt er det politi og anklagemyndighed, der efter retsplejeloven har ansvaret for, at den anklagede forud for domsforhandlingen er gjort bekendt med grundlaget for og omstændighederne omkring sigtelsen og tiltalen. Politi og anklagemyndighed er overladt et vist skøn i relation til, hvorledes underretningen skal ske, herunder om og i givet fald hvilke/hvor mange dokumenter der skal oversættes til et sprog, som den sigtede/tiltalte forstår, og om underretningen skal ske skriftligt eller mundtligt.

Der findes ikke i dansk ret regler, der fastlægger specifikke kvalitetskrav til den tolkning, der ydes i forbindelse med straffesager, samt kontrol af tolkningens kvalitet. Som ovenfor nævnt følger det dog af retsplejelovens § 149, stk. 1, at afhøringen af personer, der ikke taler og forstår dansk, så vidt muligt skal ske ved hjælp af en translatør, det vil sige en person, der af Erhvervs- og Selskabsstyrelsen er beskikket som translatør og tolk, jf. lov om translatører og tolke (lovbekendtgørelse nr. 181 af 25. marts 1988, som ændret senest ved lov nr. 227 af 21. april 1999). Tilsvarende følger det af retsplejelovens § 149, stk. 5, at forhandling med og afhøring af døve, døvblevne og hørehæmmede så vidt muligt skal ske ved hjælp af en uddannet tolk.

I tilknytning til retsplejelovens § 149, stk. 5, har Justitsministeriet udstedt cirkulære nr. 124 af 26. juni 1990 om forhandling med og afhøring af døve, hørehæmmede, døvblevne og stumme. Cirkulæret henviser til, at det efter bemærkningerne til retsplejelovens § 149, stk. 5, kun meget sjældent vil kunne forekomme, at en afhøring af en døv, døvbleven eller hørehæmmede må gennemføres uden tolkebistand. Cirkulæret indskærper endvidere den døves, døvblevnes, hørehæmmedes eller stummes adgang til under forhandlinger og afhøringer af lade sig bistå af en bisidder med henblik på at eventuelle misforståelser undgås, jf. også retsplejelovens § 149, stk. 5, 4. pkt., og forudsætter, at de berørte myndigheder vejleder den døve, døvblevne, hørehæmmede eller stumme om denne adgang samt – i de tilfælde hvor tolkebistand ikke er obligatorisk – om adgangen til at begære bistand af en uddannet tolk.

For så vidt angår kvaliteten af sprogtolkning fremgår det i øvrigt af Rigspolitichefens Kundgørelse I, nr. 11, senest af 23. juni 2004 om en samlet rekrutterings- og administrationsordning for tolke, at politiet så vidt muligt skal anvende uddannede tolke frem for ikke-uddannede. Kundgørelsen indeholder i øvrigt bl.a. retningslinier for politiets tolkefortegnelse, behandling af klager over tolke, politiets samarbejde og omgang med tolke samt tolkes opgaver.

En arbejdsgruppe nedsat af Domstolsstyrelsen afgav i april 2003 en rapport om tolkebistand i retssager. I rapporten redegøres blandt andet for de mulige retlige og praktiske problemstillinger, som er forbundet med tolkebistand i retssager. I forbindelse med udarbejdelse af rapporten har arbejdsgruppen endvidere udarbejdet en vejledning om tolkning i retten samt en blanket til brug ved indgåelse af aftale om tolkning i retten. Vejledningen, der både retter sig til brugerne af tolke samt til tolkene selv, har til formål at sikre de bedste muligheder for opnåelse af en optimal tolkning og indeholder bl.a. afsnit om forberedelse af en tolkeopgave, tolketekniske regler og tolkeetiske regler.

For så vidt angår spørgsmålet om hvem der skal betale for tolkning, fremgår det af retsplejelovens § 149, stk. 4, at udgifter til tolkning i sager, hvori en statsborger i et andet nordisk land er part, afholdes af statskassen. Det samme gælder udgifter til oversættelse af dokumenter mellem dansk og de øvrige nordiske sprog. Retten kan i øvrigt bestemme, at udgifterne skal godtgøres af parterne i overensstemmelse med lovens almindelige regler om sagsomkostninger. Ved cirkulære nr. 104 af 7. juli 1989 har Justitsministeriet imidlertid i § 2 generelt fastlagt, at udgifter til tolkning i straffesager afholdes endeligt af statskassen. Dette gælder også udgifter til tolkning for døve, hørehæmmede, døvblevne og stumme i sager, der behandles af retten, jf. Justitsministeriets cirkulære nr. 124 af 26. juni 1990.

3.4. Beskyttelse af særligt udsatte grupper

Det fremgår af straffelovens § 15, at børn under 15 år ikke straffes. For så vidt angår sigtede i alderen 15 til 18 år følger det af retsplejelovens § 752, stk. 2, 1. pkt., at Justitsministeriet fastsætter regler om, i hvilke tilfælde kommunalbestyrelsen skal underrettes om og have adgang til at overvære afhøringen af disse.

Med hjemmel heri og efter bemyndigelse fra justitsministeren har Rigsadvokaten udstedt bekendtgørelse nr. 786 af 21. september 1992, hvoraf det bl.a. fremgår, at politiet skal underrette kommunalbestyrelsen om sagen, når en sigtet under 18 år skal afhøres, og sigtelsen angår en overtrædelse af straffeloven eller forhold, der efter loven kan medføre frihedsstraf. Underretning om afhøringer, der foretages i direkte forlængelse af, at sigtede pågribes i forbindelse med det strafbare forhold, og hvor

der ikke bliver spørgsmål om højere straf end bøde, kan dog undlades. Det fremgår endvidere, at en repræsentant for kommunalbestyrelsen så vidt muligt skal have adgang til at overvære afhøringer som nævnt ovenfor, der foretages af politiet eller i retten.

Rigsadvokaten har endvidere i sin meddelelse nr. 2 af 1. juli 2004 fastsat regler om behandlingen af sager mod unge lovovertrædere. Meddelelsen omhandler både sager mod børn under 15 år og sager mod unge mellem 15 og 18 år. Der er ved meddelelsen bl.a. fastsat særlige regler om tilbageholdelse af og magtanvendelse over for unge lovovertrædere, tilkaldelse af repræsentanter fra de sociale myndigheder og tilkaldelse af forældre.

For så vidt angår personer, der på grund af deres mentale tilstand ikke kan forstå eller følge retsforhandlinger, fremgår det af straffelovens § 16, at personer, der på gerningstidspunktet var utilregnelige, ikke straffes, og der er således som udgangspunkt ikke fastsat særlige proceduremæssige regler for sådanne personer.

For så vidt angår personer, der på grund af deres fysiske tilstand ikke kan forstå eller følge retsforhandlinger, findes der særlige regler om forhandling med og afhøring af døve, hørehæmmede, døvblevne og stumme. Der henvises herom til pkt. 3.3. ovenfor.

Der findes ikke i dansk ret særlige regler om personer, der på grund af følelsesmæssig tilstand ikke er i stand til at forstå eller følge retsforhandlinger.

Der findes endvidere ikke i dansk ret særlige regler om tilbud om lægehjælp til personer, der ikke er frihedsberøvede. For så vidt angår anholdte fremgår det derimod af Justitsministeriets cirkulæreskrivelse nr. 12154 af 12. juni 2001 om underretning til pårørende eller andre om en anholdelse, om anholdtes lejlighed til at kontakte advokat og om anholdtes adgang til at få tilkaldt lægelig bistand, at det må betragtes som en selvfølge, at personer, der er anholdt, kommer under lægelig behandling i alle tilfælde, hvor der er behov herfor. Endvidere fremgår det, at politiet i tilfælde, hvor en anholdt ønsker læge tilkaldt, uden ugrundet ophold skal give anholdte lejlighed til at kontakte en læge.

3.5. Underretning til pårørende m.v. samt konsulær bistand

Det fremgår af retsplejelovens § 758, stk. 1, 4. pkt., at en anholdt – med de i bestemmelsen nævnte undtagelser – ikke er undergivet andre indskrænkninger i sin frihed, end anholdelsens øjemed og ordenshensyn nødvendiggør. Tilsvarende fremgår det af retsplejelovens § 770, stk. 1, at en varetægtsarrestant alene er undergivet de indskrænkninger, som er

nødvendige til sikring af varetægtsfængslingens øjemed eller opretholdelse af orden og sikkerhed i varetægtsfængslet.

Justitsministeriet har ved cirkulæreskrivelse nr. 12154 af 12. juni 2001 om underretning til pårørende eller andre om en anholdelse, om anholdtes lejlighed til at kontakte advokat og om anholdtes adgang til at få tilkaldt lægelig bistand præciseret, hvilken fremgangsmåde, der bør følges med hensyn til den anholdtes adgang til at underrette pårørende m.v.

Det fremgår i den forbindelse, at den almindelige ordning er, at politiet uden ugrundet ophold skal give den anholdte lejlighed til at underrette sine nærmeste pårørende eller andre relevante personer, f.eks. sin arbejdsgiver, om anholdelsen. Hvis der er grund til at antage, at den anholdtes underretning vil vanskeliggøre forfølgningen i sagen, skal underretning som udgangspunkt foretages af en polititjenestemand, såfremt anholdte ønsker det. I visse tilfælde kan underretning helt undlades, hvis afgørende hensyn til efterforskningen taler derfor. Underretning ved en polititjenestemand – hvor anholdte ønsker det – kan dog ikke undlades, efter den anholdte fremstilles i grundlovsforhør i et offentligt retsmøde.

Med hjemmel i bl.a. retsplejelovens § 776 har Justitsministeriet udstedt bekendtgørelse nr. 897 af 6. november 2003 om ophold i varetægt (varetægtsbekendtgørelsen), der fastsætter nærmere regler om behandlingen af varetægtsarrestanter, herunder regler om varetægtsarrestanters kontakt til samfundet udenfor. Bekendtgørelsen indeholder som udgangspunkt ikke regler om underretning til pårørende m.v., men derimod regler om udgang, besøg, brevveksling, telefonsamtaler m.v. Med henblik på, at varetægtsarrestanten kan modtage besøg, fremgår det dog af bekendtgørelsens § 39, stk. 2, at der snarest muligt efter indsættelsen i arresthus m.v. skal gives varetægtsarrestanten mulighed for at underrette sine nærmeste pårørende.

For så vidt angår udenlandske statsborgere, der anholdes i et fremmed land, følger det af Wienerkonventionen af 24. april 1963, at disse har ret til at kontakte deres eget lands ambassade eller konsulat. Wienerkonventionen blev ratificeret af Danmark den 25. oktober 1972.

Justitsministeriet har ved cirkulæreskrivelse nr. 12154 af 12. juni 2001 orienteret politi og anklagemyndighed om udenlandske statsborgeres ret til efter Wienerkonventionen at kontakte deres lands ambassade eller konsulat i forbindelse med anholdelse i Danmark.

3.6. Skriftlig underretning af mistænkte og anklagede om deres rettigheder

For så vidt angår orientering af mistænkte og anklagede om deres rettigheder fremgår det af retsplejelovens § 752, stk. 1, at en sigtet forud for politiets afhøring skal gøres bekendt med, at han ikke har pligt til at udtale sig. Sigtede skal samtidig vejledes om adgangen til at begære en offentlig forsvarer beskikket, jf. pkt. 3.2. ovenfor. Der findes ikke generelle regler om, at denne vejledning til sigtede skal gives skriftligt.

Særligt for så vidt angår anholdte har Justitsministeriet ved cirkulæreskrivelse nr. 12154 af 12. juni 2001 fastsat nærmere regler om den anholdtes adgang til selv at underrette pårørende eller andre om en anholdelse, kontakte en advokat samt anmode om at blive tilset af en læge. Det fremgår af cirkulæreskrivelsen, at den anholdte skal orienteres om de rettigheder, der følger af cirkulæreskrivelsen, og at orienteringen af den anholdte skal gennemføres på et sprog, som den anholdte forstår.

Med henblik på orientering af den anholdte, når denne er indbragt på politistationen, har Rigspolitechefen udarbejdet en skriftlig vejledning, som findes på dansk, engelsk, tysk, fransk, spansk, tyrkisk og arabisk.

Den skriftlige vejledning skal altid udleveres til den anholdte, medmindre det er åbenbart, at den pågældende ikke forstår én af de sproglige versioner, vejledningen foreligger i. I så fald skal vejledning om den anholdtes rettigheder uden ugrundet ophold sikres på anden måde – eventuelt ved tilkaldelse af tolk. I tilfælde af, at det helt undtagelsesvist måtte vise sig ikke at være muligt at vejlede den anholdte om rettighederne efter denne cirkulæreskrivelse, inden den pågældende skal løslades – f.eks. fordi det ikke er muligt at tilvejebringe tolkebistand – bør en skriftlig vejledning på engelsk i almindelighed udleveres til den anholdte ved løsladelsen.

Det fremgår endvidere af cirkulæreskrivelsen, at iagttagelsen af reglerne om vejledning skal noteres i anholdelsesrapporten eller anholdelsesprotokollen. Udarbejdes der ikke anholdelsesrapport eller lignende, skal der i stedet foretages notat i døgnrapporten. I tilfælde, hvor orienteringen af den anholdte ikke er sket ved udlevering af den skriftlige vejledning på dansk, skal det tillige anføres, hvordan orientering så er sket. Har det været nødvendigt at løslade den anholdte, uden at det har været muligt at orientere anholdte på et sprog, som pågældende forstår, skal det endvidere udtrykkeligt anføres, hvordan vejledning er søgt sikret, herunder hvad politiet har gjort for at finde en tolk.

3.7. Evaluering og overvågning af rammeafgørelsens effektivitet og gennemførelse

Der udarbejdes i Danmark en række kriminalstatistikker. Der ses dog ikke i Danmark at være pligt til at indsamle data i det omfang, der lægges op til i artikel 16 i udkastet til rammeafgørelse.

4. Lovgivningsmæssige og statsfinansielle konsekvenser

4.1. Lovgivningsmæssige konsekvenser

Udkastet til rammeafgørelse vurderes ved en vedtagelse i uændret form at forudsætte, at der gennemføres lovændringer samt eventuelt ændring/tilføjelse af administrative regler i Danmark.

4.1.1. Anvendelsesområde

Artikel 1 i udkastet til rammeafgørelse vurderes ikke i sig selv at have lovgivningsmæssige konsekvenser.

4.1.2. Adgang til juridisk bistand

Artikel 2 i udkastet til rammeafgørelse vurderes ikke at kræve lovændringer, idet bestemmelsen må antages at være opfyldt ved retsplejelovens §§ 730-732 samt Justitsministeriets bekendtgørelse nr. 467 af 26. september 1978 og cirkulære nr. 12154 af 12. juni 2001.

Artikel 3 i udkastet til rammeafgørelse giver derimod anledning til lovgivningsmæssige overvejelser. Formuleringen af artikel 3 synes således at forudsætte, at man har en undtagelsesfri ret til at repræsentere sig selv, hvilket ikke er tilfældet efter dansk ret. Det er endvidere vurderingen, at en vedtagelse i uændret form vil nødvendiggøre en ændring af retsplejeloven, i det omfang medlemsstaterne uanset sagens karakter skal tilbyde juridisk bistand til mindreårige forstået som unge under 18 år, idet der i dansk ret ikke gælder særlige regler for unge i aldersgruppen 15-18 år.

Det bemærkes i den forbindelse, at bestemmelsen i retsplejelovens § 732, stk. 1, hvorefter retten kan beskikke en offentlig forsvarer bl.a. under hensyntagen til sigtedes person, i visse tilfælde vil kunne finde anvendelse på sigtede mellem 15 og 18 år. Bestemmelsen indebærer dog ikke en absolut ret til beskikket forsvarer for mindreårige, og kan derfor ikke antages at opfylde et absolut krav herom i rammeafgørelsen.

Endvidere kan rammeafgørelsens bestemmelse om juridisk bistand til personer, der formelt anklages for at have begået en kriminel handling, der indebærer en kompleks faktisk og retlig situation, samt til personer, der på grund af alder, mental, fysisk eller følelsesmæssig tilstand forekommer ikke at være i stand til at forstå eller følge indholdet eller betydningen af retsforhandlingerne, give anledning til lovgivningsmæssige overvejelser. Der kan således navnlig rejses spørgsmål om, hvorvidt retsplejelovens § 732, stk. 1, fuldt ud dækker de nævnte persongrupper.

Et absolut krav, om at alene advokater må beskikkes som forsvarer, jf. artikel 4 i udkastet til rammeafgørelse, giver ligeledes anledning til lovgivningsmæssige overvejelser. Det bemærkes i den forbindelse, at der efter dansk ret som udgangspunkt beskikkes forsvarere blandt advokater, der har den fornødne møderet, jf. retsplejelovens § 733. Imidlertid følger det af samme bestemmelse, at der om fornødent også kan antages andre dertil egnede personer til at beskikkes som forsvarere. Denne mulighed ses imidlertid ikke at være anvendt i praksis.

Formuleringen af rammeafgørelsens artikel 5 om retten til gratis juridisk bistand kan give anledning til lovgivningsmæssige overvejelser med hensyn til den måde, hvorpå der i Danmark pålægges og inddrives sagsomkostninger, herunder udgifterne til beskikket forsvarer.

4.1.3. Adgang til tolkning og oversættelse

Rammeafgørelsens artikel 6 og 7 om retten til gratis tolkning og oversættelse af relevante dokumenter kan ligeledes give anledning til overvejelser i forhold til dansk ret, idet der ikke findes specifikke danske regler om tolkning af den juridiske bistand og oversættelse af dokumenter.

Det følger imidlertid af Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 6, stk. 3, litra e, således som Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har fortolket bestemmelsen, at retten til tolkning også omfatter oversættelse af sagens dokumenter i fornødent omfang. Domstolen ses derimod ikke at have taget stilling til spørgsmålet om tolkning af den sigtedes kommunikation med sin forsvarer, men hjælp til at afhjælpe kommunikationsvanskeligheder mellem den sigtede og forsvareren vil muligvis efter omstændighederne kunne udledes af Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 6, stk. 1 eller stk. 3, litra b.

Det bemærkes i den forbindelse, at Den Europæiske Menneskerettighedskonvention som nævnt i pkt. 3.1. ovenfor er en del af gældende dansk ret, jf. lovbekendtgørelse nr. 750 af 19. oktober 1998 med senere ændringer, og at det er et almindeligt princip i den danske retspleje, at en person, der ikke taler og forstår dansk, skal tilbydes den fornødne assistance.

Artikel 8 og 9 i udkastet til rammeafgørelse om henholdsvis oversættelsens og tolkningens nøjagtighed og optagelse af retsforhandlinger med henblik på kvalitetskontrol heraf kan ligeledes give anledning til lovgivningsmæssige overvejelser.

Der findes ikke i dansk ret regler, der fastlægger specifikke kvalitetskrav til den tolkning, der ydes i forbindelse med straffesager samt kontrol af tolkningens kvalitet. Dansk ret indeholder dog både lovgivningsmæssige

og administrative regler om, at der så vidt muligt skal anvendes uddannede translatører og tolke, jf. pkt. 3.3. ovenfor.

Der findes imidlertid ikke i dansk ret en (formaliseret) ordning, hvorefter der stilles en anden tolk eller oversætter til rådighed, hvis oversættelsen eller tolkningen ikke skønnes at være nøjagtig, jf. artikel 8, stk. 2, i udkastet til rammeafgørelse. Der findes ligeledes ikke i dansk ret en ordning, hvorefter retsforhandlinger, der gennemføres under anvendelse af tolk, optages på lyd-/videobånd med henblik på kvalitetskontrol, jf. artikel 9 i udkastet til rammeafgørelse. Vedtagelse af bestemmelser herom vil derfor formentlig have lovgivningsmæssige og/eller administrative konsekvenser.

4.1.4. Beskyttelse af særligt udsatte grupper

Der findes såvel lovgivningsmæssige som administrative særregler, der tager sigte på at beskytte mistænkte unge mellem 15 og 18 år. Endvidere findes der særlige regler om forhandling med og afhøring af døve, hørehæmmede, døvblevne og stumme. Herudover findes der ikke i dansk ret specifikke regler om særlig opmærksomhed til mistænkte, der ikke kan forstå eller følge indholdet eller betydningen af retsforhandlingerne på grund af alder, mentale fysiske eller følelsesmæssige tilstand. Bestemmelserne i artikel 10 og 11 i udkastet til rammeafgørelse om retten til særlig opmærksomhed giver derfor anledning til overvejelser vedrørende behovet for lovændringer og/eller administrative bestemmelser, hvis de vedtages i uændret form.

4.1.5. Underretning til pårørende m.v. samt konsulær bistand

Bestemmelsen i artikel 12 i udkastet til rammeafgørelse vurderes som udgangspunkt ikke at ville kræve lovændringer, idet en endelig vurdering dog må bero på en nærmere afklaring af bestemmelsens rækkevidde.

Danmark vurderes at leve op til bestemmelsen i artikel 13, stk. 1, i udkastet til rammeafgørelse, jf. Wienerkonventionen af 24. april 1963, som Danmark har ratificeret den 25. oktober 1972, jf. cirkulæreskrivelse nr. 12154 af 12. juni 2001. Der findes derimod ikke danske regler svarende til stk. 2 og 3, i denne bestemmelse (om bistand fra andre end hjemstatens konsulære myndigheder), hvorfor disse bestemmelser kan give anledning til lovændringer og/eller administrative regler.

4.1.6. Skriftlig underretning til mistænkte og anklagede om deres rettigheder

For så vidt angår orientering af mistænkte og anklagede om deres rettigheder fremgår det af retsplejelovens § 752, stk. 1, at en sigtet forud for

politiets afhøring skal gøres bekendt med, at han ikke har pligt til at udtale sig. Sigtede skal samtidig vejledes om adgangen til at begære en offentlig forsvarer beskikket. Der findes ikke generelle regler om, at denne vejledning af sigtede skal ske skriftligt.

Særligt for så vidt angår anholdte følger det som nævnt ovenfor af Justitsministeriets cirkulæreskrivelse nr. 12154 af 12. juni 2001, at den anholdte skal orienteres om de rettigheder, der følger af cirkulæreskrivelsen, og at orienteringen af den anholdte skal gennemføres på et sprog, som den anholdte forstår. Med henblik på orientering af den anholdte, når denne er indbragt på politistationen, har Rigspolitechefen udarbejdet en skriftlig vejledning, som findes på dansk, engelsk, tysk, fransk, spansk, tyrkisk og arabisk. Der er ikke fastsat tilsvarende regler om underretning til mistænkte, der ikke er anholdt.

Artikel 14 i udkastet til rammeafgørelse vurderes at give anledning til ændringer i dansk ret.

4.1.7. Evaluering og overvågning af rammeafgørelsens effektivitet og gennemførelse

Artikel 15 og 16 vurderes ikke i sig selv at kræve lovændringer, men vil formentlig nødvendiggøre administrativ opfølgning.

4.2. Statsfinansielle konsekvenser

Det er vurderingen, at forslaget til rammeafgørelse i den foreliggende udformning vil have visse statsfinansielle konsekvenser, navnlig som følge af de foreslåede bestemmelser i artikel 9 og 11 om henholdsvis bånd-/videoptagelse af retsforhandlinger, hvor der anvendes tolk og om bånd-/videoptagelse af forhør af mistænkte, der har ret til særlig opmærksomhed samt bestemmelsen i artikel 16 om indsamling af data.

Det er ikke muligt på nuværende tidspunkt nærmere at vurdere omfanget af de statsfinansielle konsekvenser.

5. Høring

Forslaget er sendt i høring hos Præsidenten for Østre landsret, Præsidenten for Veste Landsret, Præsidenten for Københavns Byret, Præsidenten for Retten i Århus, Præsidenten for Retten i Odense, Præsidenten for Retten i Aalborg, Præsidenten for Retten i Roskilde, Domstolsstyrelsen, Den Danske Dommerforening, Dommerfuldmægtigforeningen, Rigspo-

litichefen, Det Kriminalpræventive Råd, Rigsadvokaten, Statsadvokaten for Særlig Økonomisk Kriminalitet, Statsadvokaten for Særlige Internationale Straffesager, Politidirektøren i København, Foreningen af Politimestre i Danmark, Politifuldmægtigforeningen, Politiforbundet i Danmark, Datatilsynet, Landsforeningen af beskikkede advokater, Advokatrådet, Translatørforeningen, Dansk Translatørforbund, Dansk Handel & Service, Dansk Industri, Amnesty International, Dansk Røde Kors og Institut for Menneskerettigheder.